

**PSALTERIUM BEATAE MARIAE VIRGINIS (97A–105B)
RICHARDUS DE SANCTO VICTORE:
A BOLDOGSÁGOS SZŰZ MÁRIA TAGJAINAK DICSÉRETE**

ADAMIK TAMÁS

A *Psalterium beatae Mariae Virginis, Beatrix királyné imádságos könyve*¹ címen ismertté vált kódex három részből áll. Az első rész a prolóógus, a második Szűz Mária zsoltároskönyve, a harmadik pedig különböző szenteknek, egyházi íróknak és más, meg nem nevezett személyeknek tulajdonított imádságok. Csontos János fedezte fel, és így jellemzi: „Beatrix királyné, Mátyás király második nejének imakönyve, finom hártján, góth ízlésben nagy gonddal készült XV. századi kézirat, mely 16-od rét 175 beirt levélből áll. Magassága 10, szélessége 8 centimeter.”² A prolóógust, mivel rövid, teljes egészében lefordítottam, és megkíséreltem értelmezését is.³ A második résznek az elejéből, a közepéből és a végéből fordítottam le és értelmeztem egy-egy hosszabb részletet.⁴ A harmadik rész imáinak összeállítója több esetben megnevezi azokat az egyházi írókat, akiknek a műveiből bizonyos imádságokat közöl. De nemcsak megnevezi, hanem a közölt imádságok előtt bizonyos utasításokat is ad azzal kapcsolatban, hogy mi a céljuk, és hogyan kell mondanı őket. Ezek az adatok és utasítások többnyire rövidek, a kódexben aranybetűkkel vannak írva, és bevezetésül szolgálnak az utánuk következı imádságokhoz; fordításomban kurziválom őket. A harmadik rész első imája Richardus de Sancto Victore *Liber de laudibus beatae Mariae virginis* (Richardus de Sainıo Victore: *A boldogságos Szűz Mária dicséreteirıl egy könyvben*) című munkájából való – olvassuk az aranybetűs utasításban; benne a szerzı Szűz Mária tagjait magasztalja (97a–105b). Jelen írásomban ezt az imádságot közlöm; első helyen a latin eredeti átírását, utána pedig annak szó szerinti magyar fordítását. Végül megpróbálom kideríteni, hogy valóban Szentviktori Richárdtól származik-e, ahogyan az ismeretlen szerzı állítja. A reprint kódexet valaki ceruzával beszámozta. A beirt fóliók (lapok) száma 174; ezeknek rektóját (elülsı oldalát) *a* betűvel, verzóját (háıoldalát) *b* betűvel jelölöm. Azért nem 175 a lapok száma, mint fentebb Csontosinál, mert a beszámozó tévedésbıl az 5. lapra is 4-est írt.

¹ CSAPODI 1991, 7–8.

² CSONTOSI 1880, 377.

³ ADAMIK 2018/1. 103–115.

⁴ ADAMIK 2018/2. 87–92.

1. *Ricardus de sancto victore in libro de laudibus beate marie virginis. Servitium beate virginis devote impendendum. Salutanda et benedicanda sunt omnia membra beate marie virginis et sibi de singulis membris commemorando devotissime (97a) actus singulorum. quibus domino servivit dicunt qui experti sunt et a viris sanctis audierunt. Vix posset inveniri modus alius servitii qui tam beate virgini conplacere. vel ex quo tanta devotio redundaret diligentibus eam. In primis dicitur. Ave maria duo ad pedes. flexis genibus. dicendo sic sequitur (97b).*

Dulcissima et benedictissima virgo maria. laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis beatissimos pedes tuos. qui portaverunt super terram illum beatissimum parvulum unigenitum dei patris tuum unicum virginalium filium dominum nostrum iesum christum verum deum (98a) et verum hominem. In quem veracissime credo et per quem tuis meritis et precibus dulcissima virgo salvari spero:

Ave maria unum ad uterum.

Dulcissima et benedictissima virgo maria laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis. illum beatissimum uterum tuum in quo ex tuis purissimis sanguinibus virtute spiritus sancti te semper (98b)

virgine permanente fuit conceptus et de quo fuit natus ille beatissimus parvulus unigenitus dei patris. tuus unicus virginalis filius dominus noster iesus christus verus deus et verus homo. In quem veracissime credo et per quem tuis meritis et precibus dulcissima virgo salvari spero. Amen.

Ave maria unum ad cor.

Dulcissima et benedictissima (99a) virgo maria laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis. illud beatissimum et dulcissimum cor tuum quod credidit illi nuntiationi angelice et credendo concepisti illum beatissimum parvulum unigenitum dei patris tuum unicum virginalium filium dominum nostrum iesum christum verum deum et verum hominem. In quem veracissime credo (99b)

et per quem tuis meritis et precibus dulcissima virgo salvari spero. Amen.

Ave maria duo ad ubera.

Dulcissima et benedictissima virgo maria laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis illa beatissima ubera tua rore spiritus sancti plena que lactaverunt illum beatissimum parvulum unigenitum dei patris tuum uni (100a) cum virginalium filium dominum nostrum iesum christum verum deum et verum hominem. In quem veracissime credo et per quem tuis meritis et precibus dulcissima virgo salvari spero. Amen:

Ave maria duo ad manus.

Dulcissima et benedictissima virgo maria laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis illas beatissimas manus tuas (100b)

quae tam diligenter et tam devote servierunt illi beatissimo parvulo unigenito dei patris tuo unico virginali filio domino nostro iesu christo vero deo et vero homini. In quem veracissime credo et per quem tuis meritis et precibus dulcissima virgo salvari spero.

Ave maria duo ad os et linguam.

Dulcissima et beatissima virgo maria laudo adoro glorifico et benedi (101a) co totis conatibus meis illa beatissima labia tua que tam dulciter et tam devote osculata sunt illum beatissimum parvulum unigenitum dei patris tuum unicum virginalem filium dominum nostrum iesum christum verum deum et verum hominem. In quem veracissime credo et per quem tuis meritis et precibus dulcissima virgo salvari spero: (101b).

Ave maria duo ad labia.

Dulcissima et benedictissima virgo maria laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis illa beatissima labia tua que tam dulciter et tam devote osculata sunt illum beatissimum parvulum unigenitum dei patris tuum unicum virginalem filium. dominum nostrum iesum christum verum deum et verum ho (102a) minem. In quem veracissime credo et per quem tuis meritis et precibus dulcissima virgo salvari spero: Amen.

Ave maria duo ad nares

Dulcissima et benedictissima virgo maria laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis illas beatissimas nares que senserunt odorem illius floris et fructus paradisi ad quem reviviscunt mortui (102b)

unigeniti dei patris tui unici virginalis filii domini nostri iesu christi veri dei et veri hominis.

In quem veracissime credo et per quem tuis meritis et precibus dulcissima virgo salvari spero. Amen:

Ave maria duo ad aures.

Dulcissima et benedictissima virgo maria laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis illas beatissimas aures tuas que (103a) cum timore et tremore et admiratione audierunt illam salutationem angelicam cui corde credidisti. et sic in utero concepisti nobisque protulisti illum beatissimum parvulum unigenitum dei patris tuum unicum virginalem filium dominum nostrum iesum christum verum deum et verum hominem. In quem veracissime credo et per quem tuis me (103b) ritis et precibus dulcissima virgo salvari spero. Amen.

Ave maria duo ad oculos.

Dulcissima et beatissima virgo maria laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis illos beatissimos oculos tuos qui tam pie et tam benigne intuiti sunt illum beatissimum parvulum unigenitum dei patris tuum unicum virginalem filium (104a) dominum nostrum iesum christum verum deum et verum hominem. In quem veracissime credo et per quem tuis meritis et precibus dulcissima virgo salvari spero:

Ave maria ad animam et corpus.

Dulcissima et benedictissima virgo maria laudo adoro glorifico et benedico totis conatibus meis illam benedictissimam animam tuam et illud beatissimum (104b)

corpus tuum que sunt in illa requie opitulenta ubi tu domina dulcissima iugo cum deo patre filio suo et tuo domino nostro iesu christo crucifixo et deo spiritu sancto super omnes ordines angelorum et archangelorum. et super omnes sanctos et sanctas exaltata in eternum coronata triumphas cuius requiei nos participes idem unigenitus tuus dominus (105a) noster iesus christus verus deus et verus homo. In quem veracissime credo et per quem tuis meritis et precibus dulcissima virgo salvari spero. A M E N.

2. Szentviktori Richárd *A boldogságos Szűz Mária dicséreteiről* című könyvében. A boldogságos Szűz szolgálatát odaadóan kell végezni. Üdvözölni és áldani kell a boldogságos Szűz Mária minden tagját, és minden tagjával kapcsolatban a legáhitatosabban kell megemlíteni (97a) mindegyiknek azon cselekedeteit, amelyekkel az Úrnak szolgált – mondják a tapasztaltak, és akik a szent férfiktól hallották. Aligha lehetne találni e szolgálatnak másik olyan módját, amely annyira tetszene a boldogságos Szűznek, vagy amiből akkora áhítat áradna az őt szeretőkre. Először két Üdvözlégyet mondunk a lábaihoz, térdet hajtva; majd az imádkozás így folytatódik (97b):

„Édességes és boldogságos Szűz Mária, dicsérem, imádom, magasztalom és áldom minden igyekezetemmel a te boldogságos lábaidat, amelyek hordozták a földön az Atyaistennek egyszülöttét, a te boldogságos kicsinyedet, a te egyetlen szűzies fiacskád, a mi Urunkat, Jézus Krisztust, a valóságos Istent és a valóságos embert (98a), akiben a legőszintebben hiszek, és aki által a te érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözölni remélek. *Egy Üdvözlégyet a méhéhez.* Édességes és boldogságos Szűz Mária, dicsérem, imádom, magasztalom, áldom minden igyekezetemmel azt a boldogságos méhedet, amelyben a te legtisztább véredből, a Szentlélek erejével (98b)

megfogant és megszületett, miközben te mindvégig szűz maradtál, az Atyaisten boldogságos egyszülötté, a te szűzies fiacskád, a mi Urunk, Jézus Krisztus, a valóságos Isten és a valóságos ember, akiben a legőszintebben hiszek, aki által a te érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözölni remélek. Amen. *Egy Üdvözlégyet a szívéhez.* Édességes és boldogságos (99a) Szűz Mária! Dicsérem, imádom, magasztalom és áldom minden igyekezetemmel azt az édességes és boldogságos szívedet, amely hitt ama angyali üdvözlésnek, és hívén megfogantad az Atyaistennek ama boldogságos kicsiny egyszülöttét, a te egyetlen szűzies fiadat, a mi Urunkat, Jézus Krisztust, az igaz Istent és igaz embert, akiben a legőszintebben hiszek (99b),

aki által a te érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözölni remélek. Amen. *Két Üdvözlégyet a kebleihez.* Édességes és boldogságos Szűz Máriai! Dicsérem, imádom, magasztalom és áldom minden igyekezetemmel ama boldogságos kebleidet, amelyek eltelve a Szentlélek harmatával szoptatták az Atyaisten boldog-

ságos kicsiny egyszülöttét, a te (100a) egyetlen szűzies fiadat, a mi Urunkat, Jézus Krisztust, a valóságos Istent és valóságos embert, akiben a legőszintébben hiszek, és aki által a te érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözülni remélek. Ámen. *Két Üdvözlégyet a kezeihez.* Édességes és boldogságos Szűz Mária! Dicsérem, imádom, magasztalom és áldom minden igyekezetemmel ama boldogságos kezeidet (100b),

amelyek olyan gondosan, olyan aggodalommal szolgáltak az Atyaisten ama boldogságos kicsiny egyszülöttének, a te egyetlen szűzies fiadnak, a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak, a valóságos Istennek és a valóságos embernek, akiben a legőszintébben hiszek, aki által a te érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözülni remélek. *Két Üdvözlégyet a szájához és nyelvéhez.* Édességes és boldogságos Szűz Mária! Dicsérem, imádom, magasztalom és áldom (101a) minden igyekezetemmel azokat a boldogságos ajkaidat, amelyek olyan édesen, olyan áhítatosan csókolták az Atyaisten boldogságos kicsiny egyszülöttét, a te egyetlen szűzies fiadat, a mi Urunkat, Jézus Krisztust, a valóságos Istent és a valóságos embert, akiben a legőszintébben hiszek, és aki által a te érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözülni remélek (101b).

Két Üdvözlégyet az ajkaihoz. Édességes és boldogságos Szűz Mária! Dicsérem, imádom, magasztalom és áldom minden igyekezetemmel azokat a boldogságos ajkaidat, amelyek olyan édesen és olyan áhítatosan csókolták az Atyaisten boldogságos kicsiny egyszülöttét, a te egyetlen szűzies fiadat, a mi Urunkat, Jézus Krisztust, a valóságos Istent és a valóságos embert (102a), akiben a legőszintébben hiszek, és aki által a te érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözülni remélek. Ámen. *Két Üdvözlégyet az orrához.* Édességes és boldogságos Szűz Mária. Dicsérem, imádom, magasztalom és áldom minden igyekezetemmel ama boldogságos orrodát, amely érezte ama paradicsom virágának és gyümölcsének illatát, amelytől újra élednek a holtak (102b).

Ő az Atyaisten egyszülötte, a te egyetlen szűzies fiad, a mi Urunk, Jézus Krisztus, a valóságos Isten és a valóságos ember, akiben a legőszintébben hiszek, és aki által a te érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözülni remélek. Ámen. *Két Üdvözlégyet a füleihez.* Édességes és boldogságos Szűz Mária. Dicsérem, imádom, magasztalom és áldom minden igyekezetemmel azokat a boldogságos füleidet, amelyek (103a) félelemmel, rettegéssel és csodálkozással hallgatták azt az angyali üdvözlést, és szívből hittél neki. És így méhedben megfogantad és számunkra megszülted az Atyaistennek ama boldogságos kicsiny egyszülöttét, a te egyetlen szűzies fiadat, a mi Urunkat, Jézus Krisztust, a valóságos Istent és valóságos embert, akiben a legőszintébben hiszek, és aki által a te (103b)

érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözülni remélek. Ámen. *Két Üdvözlégyet a szemeihez.* Édességes és boldogságos Szűz Mária! Dicsérem, imádom, magasztalom és áldom minden igyekezetemmel azokat a boldogságos

szemeidet, amelyek olyan jámboran és jóságosan tekintettek az Atyaistennek arra a boldogságos egyszülöttére, vagyis a te egyetlen szűzies fiadra (104a), a mi Urunk Jézus Krisztusra, valóságos Istenre és valóságos emberre, akiben a legőszintebben hiszek, és aki által a te érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözülni remélek. *Egy Üdvözlégyet a lelkéhez és a testéhez.* Édességes és boldogságos Szűz Mária! Dicsérem, imádom, magasztalom és áldom minden igyekezetemmel azt a boldogságos lelkedet és azt a boldogságos (104b)

testedet, amelyek abban a nyugalomban segítenek, ahol te mint úrnőnk, édességes szűz, az Atyaistennel, az ő fiával és a tiéddel, a mi Urunkkal, a keresztre feszített Jézus Krisztussal és a Szentlélek Istennel az angyalok és arkangyalok összes rendjei fölött és az összes szent férfiak és szent nők fölött megkoronázva örökre felmagasztalva trónolsz, és ebbe a nyugalomba részesít bennünket e te egyszülötted (105a), a mi Urunk, Jézus Krisztus, a valóságos Isten és valóságos ember, akiben a legőszintebben hiszek, és aki által a te érdemeid és könyörgéseid miatt, édességes Szűz, üdvözülni remélek. Ámen.” (105b).

3. Szentviktori Richárd (Richardus de Sancto Victore) Hugóval együtt a szentviktori iskola leghíresebb képviselője. Hugo tanítványa, fiatalon Angliából vagy Skóciából érkezett a Párizs mellett fekvő Szent Viktor apátságba, amelyben tanult, majd tanított, 1162-től pedig priorja lett. Születési éve ismeretlen, Jean Chatillon 1110 körülre teszi,⁵ halálának éve azonban biztos: 1173. Műveit a XVI. és a XVII. században kezdték kiadni, végül a XIX. században a *Patrologia Latina* 196. kötetében láttak napvilágot. Néhány neki tulajdonított mű hitelessége csak a XX. században nyert bizonyítást.⁶

Fontosabb művei: A *Liber exceptionum* (A kivételek könyve) bevezetés a Szentírásba, amelyben a szerző összegyűjti és alkalmazza a Biblia értelmezése szempontjából fontos filozófiai, földrajzi és történeti fogalmakat. Közülük többet idősebb rendtársától és tanárától, Hugótól vesz át, de jól ismeri kortársai, Pierre Abélard, Pierre Lombard és Robert de Melun gondolatvilágát is.

Richárd kiváló teológus is. Ennek bizonyossága *De Trinitate* (A Szentháromságról) című munkája, amelyet Achard de Saint Victor azonos című könyve inspirált; benne a kölcsönös és rendezett szeretet dialektikájával a szeretet misztériumát kutatja.⁷ Richárd mint a középkor legjelentősebb misztikusa elmélyülten vizsgálja a kontemplációt: „a Benjamin minor tárgya a lélek előkészítése a kontemplációra, a Benjamin maior pedig a kontempláció kegyelméről szól. Richárd a lélek útját írja le az anyagi világ szemléletétől az istenséggel való misztikus egyesülésig, amely az önkivület (*alienatio mentis*) állapotában következik be.”⁸ Ez a misztikus szemlélet

⁵ CHATILLON 1999, 696.

⁶ LONGÈRE 1992, 1270.

⁷ Vö. DUMEIGE 1952, 155–164.

⁸ REDL 1988, 295.

erősen megmutatkozik *Adnotationes mysticae in Psalmos* (Misztikus megjegyzések a Zsoltárokhoz) és *Explicatio in Cantica Canticorum* (*Az Énekek éneke magyarázata*) című munkáiban.⁹

A *Psalterium Beatae Mariae Virginis* III. részét nyitó *Liber de laudibus Beatae Mariae Vrginis* című munkát a fentebb idézett művek nem említik Richárd művei között. Eddig egyedül Giovanni Bardi *Riccardo di S. Vittore, La vita, le opere, il pensiero* című terjedelmes tanulmányában akadtam rá, mégpedig a „kéziratos művek” között, amelyek pontosan még nincsenek meghatározva, a 31. tétel alatt: *De laudibus Beatae Mariae (Boldogságos Mária dicséreteiről)* címen, amely az Ambrosiana Könyvtárban található Milánóban.¹⁰ Ez a kézirat azonban hozzáférhetetlen számomra, hiszen nem vagyok olyan helyzetben, hogy elutazhatnék Milánóba. Az *Explicatio in Cantica canticorum (Az Énekek éneke magyarázata)* című munkája viszont ki van adva a *Patrologia Latina* 196. kötetében, s ebben a völegény dicséri menyasszonyának tagjait, s ezzel kapcsolatban Richard többször kitér Szűz Máriára is.

Például a 23. fejezetnek ez a címe: *De pietate bonorum, et maxime beatae Virginis (A jóknak, de legfőképpen a boldogságos Szűznek jámborságáról)*. Az Énekek énekének 4. fejezetéből ezt idézi Richárd: *Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreae gemelli qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, et inclinentur umbrae* (4,5).¹¹ – „Két melled, mint a gazella ikrei, amelyek liliumok közt legelnek, amíg a nappal szellője meg nem rezdül, s az árnyak el nem illannak.” Az idézett részt többek között így kommentálja: *Haec ubera lacte replentur charitatis quo iuniores et teneriores reficiunt, et quasi matres lactant et alunt*¹². – „Ezek a mellek a szeretet tejével telnek meg, amellyel a fiatalabbakat és a gyengébbeket felüditik, és mintegy anyaként jóllakatják és táplálják őket.” Majd az Énekek éneke jegyesének mellét párhuzamba állítja Szűz Mária mellével: *Possunt autem haec ubera ad beatam Virginem transferri. Ipsa enim habet duo ubera geminae dilectionis lac fundentia, quia reis impetrat veniam et iustis gratiam... Hi hinnuli gemelli sunt capreae, id est Christi a quo pariter capiunt et sugunt lac geminae dulcedinis, divinitatis scilicet et humanitatis. Caprea est enim Christus, quia salit in montibus et transiit colles. Et ita saltum dedit in uterum B. Virginis.*¹³ – „Ezeket a melleket azonban a boldogságos Szűzre is át lehet vinni. Neki ugyanis két olyan melle van, amelyek kettős szeretet tejét árasztják, mivel a bűnösöknek kieszközli a megbocsátást, az igazaknak pedig a kegyelmet... Ezek az iker gazellák az őzé, azaz Krisztusé, akitől egyaránt kapnak és szopnak kétféle édességű tejet, tudniillik az istenségét és az emberségét. Az őz ugyanis Krisztus, mert ugrált a hegyekben és átugrotta a dombokat. És így beugrott a boldogságos szűz méhébe.” Mindezt azért tette, hogy bennünket, bűnös embereket megmentsen: *Haec autem sunt ubera tua, o beata, id est pietas, quibus miseros*

⁹ LONGÈRE 1992, 1271.

¹⁰ BARDI 1931, 430.

¹¹ PL 196, 473C.

¹² PL 196, 473D.

¹³ PL 196, 474D–475A.

*lactas et dum misericordiam eis impetras, lactas miseros et ab ipsa misericordia lactaris, ab ipsa percipis quod refundis.*¹⁴ – „A te kebleid arra szolgáljak, ó boldogságos, azaz jámborság, hogy velük tápláld a szerencsétlen embereket, s miközben irgalmasságot szerzel nekik, tápláld a szerencsétleneket, és magával az irgalmassággal magad is táplálkozol, és ettől kapod azt, amit kiárasztasz.” Mindez azért történik, hogy Krisztus bennünket megváltson: *Carnalia in te Christus ubera suxit, ut per te nobis spiritualia fluerent.*¹⁵ – „Bened testi melleket szopott Krisztus, hogy általad ránk lelkiek áradjanak.”

A kommentár 26. fejezete pedig ezt címet viseli: *De beatae virginis Mariae integra et perfecta pulchritudine*¹⁶ (A boldogságos Szűz Mária érintetlen és tökéletes szépségéről). Utána az Énekek énekéből ezt sort idézi Richard: *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te* (4,7). – „Egészen szép vagy, kedvesem, és szeplő nincsen rajtad.” Majd Szűz Máriára alkalmazza: *Beata Maria virgo tota pulchra fuit, quia sanctificata in utero.* – „Boldogságos Szűz Mária teljesen szép volt, mivel meg volt szentelve a méhében.” Utána megmondja, hogyan kell ezt értelmezni: *Ab utero quoque egressa nec mortale unquam nec veniale commisit.*¹⁷ – „Az anyaméhéből kilépve sem követett el sohasem halálos vagy bocsánatos bűnt.” Tehát szeplőtelenül fogantatott. Ugyanezt hangsúlyozzák a Mária zsoltárok, és a Mária imák.

A 37. fejezet címe: *De qualitate membrorum dilecti* (A jegyes tagjainak milyenségéről). Ebben a fejezetben dicséri a haját (*comae eius*)¹⁸, a szemeit (*oculi eius*)¹⁹; a 38.-ban az arcát (*genae*)²⁰, az ajkait (*labia eius*)²¹, a kezeit (*manus eius*)²² és a hasát (*venter eius*)²³.

A 39. fejezet címe pedig így szól: *Descriptio aliquorum membrorum dilecti, et Virginis Mariae laudes* (A kedves néhány tagjának leírása és Szűz Mária dicséretei), és magasztalja benne a szent Szűz lábait (*crura eius*)²⁴, szépségét (*species eius*)²⁵. Itt kijelenti, hogy szépsége olyan, mint Libanus cédrusa. Az a cédrus, amely a Libanuson nő, Krisztussal azonos. Szűz Mária tehát Jézus Krisztustól nyeri szépségét. Végül így összegezi Krisztus és Szűz Mária kapcsolatát: *Species itaque Christi sunt virgines, sed beata Virgo specialis eius species, quae speciem suam nunquam per aliquod peccatum mortale, vel veniale maculavit. Unde speciem eius Rex coelestis concupivit, in ea carnem sumens, amplius hanc speciem decoravit,*

¹⁴ PL 196, 475B.

¹⁵ PL 196, 475D.

¹⁶ PL 196, 482C.

¹⁷ PL 196, 482C.

¹⁸ PL 196, 509B.

¹⁹ PL 196, 510B.

²⁰ PL 196, 512B.

²¹ PL 196, 512D.

²² PL 196, 513B.

²³ PL 196, 514B.

²⁴ PL 196, 514D.

²⁵ PL 196, 516A.

*quia ampliori eam gratia replevit.*²⁶ – „Krisztus szépségei tehát a szüzek, de a boldogságos Szűz sajátosan az ő szépsége, mert ő alakját sohasem szennyezte be valamely halálos vagy bocsánatos bűnnel. Ezért kívánta meg szépségét az égi király, benne testet öltve, tovább ékesítette ezt a szépséget, mivel további kegyelemmel árasztotta el.”

A fentiek alapján tehát megállapíthatjuk, hogy a *Psalterium* Szűz Mária tagjait dicsérő imájának forrása valóban Szentviktori Richárd *Liber de laudibus Beatae Mariae Virginis* című munkája volt, úgy, ahogyan ezt a *Psalterium* ismeretlen szerzője állítja. Ehhez a műhöz nem férhettünk hozzá, mert még nincs kiadva. Mivel azonban ezt a témát az *Énekek éneke* is tárgyalja, és Richárd róla írt kommentárja is, e kommentár adataival is igazolhattuk, hogy az ismeretlen szerző, igazat mond, amikor kijelenti, hogy a Szent Szűz tagjainak magasztalását Richárd fentebb említett művéből vette. Egyértelműen bizonyítja ezt a *Descriptio aliquorum membrorum dilecti, et Virginis Mariae laudes* – „A kedves néhány tagjának leírása és a boldogságos Szűz Mária dicséretei” című fejezete az *Énekek éneke* kommentárjában. Nagyjából mindkét szerző Szűz Máriának ugyanazon tagjait dicséri. *Psalterium: ad pedes, ad uterum, ad cor, ad ubera, ad os et linguam, ad labia, ad nares, ad aures* (a címben tévedés: *ad nares* az *ad aures* helyett), *ad oculos, ad animam et corpus*. Richárd: *ubera, uter, membra, coma, oculi, genae, labia, manus, venter, crura, species*. A *Psalterium* ismeretlen szerzője rendszeresebben és az ima műfajának megfelelően – sematikusabban tárgyalja, mivel a Szűz Mária kultusz gyakorlatát akarja elmélyíteni. Richárd viszont a kommentár műfajának megfelelően ott magyaráz és úgy, ahogyan azt egy misztikus teológus szükségesnek tartja, mert a Szent Szűz kultuszát is be akarja emelni misztikus teológiájába.

BIBLIOGRÁFIA

Psalterium Beatae Mariae Virginis, facsimile edition, Budapest, Helikon Publishing House, 1991.

Richard S. Victoris Explicatio in Cantica canticorum. In: *Patrologia Latina* 196. Paris, Migne, 1855, 440–524.

CSONTOSI 1880

CSONTOSI János: Beatrix királyné imakönyve Mőlkben. *Magyar Könyvszemle* 80/3. 1880, 377–381.

BARDI 1931

Giovanni BARDI: Riccardo di S. Vittore. La vita, le opere, il pensiero. In: *Atti della Reale Accademia Nazionale dei Lincei*, anno CCCXXVIII, 1931, Serie sesta. Memorie della classe di scienze morali storiche e filologiche, Volume IV. Roma, 1931, 411–446.

²⁶ PL 196, 516D.

DUMEIGE 1952

Gervais DUMEIGE: *Richard de Saint-Victor et l'idée chrétienne de l'amour*. Paris, 1952.

CSAPODI 1960

CSAPODI Csaba: Beatrix-királyné Psalteriuma Melkben. *Magyar Könyvszemle* 76/4–5. 1960, 428–430.

REDL 1988

Az égi és földi szépről. Források a későantik és a középkori esztétika történetéhez. Közread. REDL Károly. Budapest, Gondolat, 1988.

CSAPODI 1991

Psalterium Beatae Mariae Virginis. Beatrix királyné imádságoskönyve. Budapest, Helikon, 1991. CSAPODI Csaba kísérőtanulmánya a melki bencés apátság Cod. 2484. jelzetű kódexének hasonló kiadásához.

LONGÈRE 1992

Jean LONGÈRE: Richard de Saint-Victor. In: *Dictionnaire des lettres françaises. Le Moyen Age*. Ouvrage préparé par Robert BOSSUAT, Louis PICHARD et Guy RAJNAUD DE LAGE. Édition entièrement revue et mise à jour sous la direction de Geneviève HASENOHR et Michel ZINK. Fayard, 1992, 1270–1271.

CHATILLON 1999

Jean CHATILLON: Richard de Saint-Victor (1110 env.–1173). In: *Dictionnaire du Moyen Age, littérature et philosophie*. Paris, Encyclopaedia Universalis, Albin Michel, 1999, 696–697.

ADAMIK 2018/1

ADAMIK Tamás: Psalterium Beatae Mariae Virginis. Beatrix királyné imádságos könyvének értelmezése. I. rész. *Vallástudományi Szemle* 14/1. 2018, 103–115.

ADAMIK 2018/2

ADAMIK Tamás: Psalterium Beatae Mariae Virginis. Beatrix királyné imádságos könyvének értelmezése. II. rész. *Vallástudományi Szemle* 14/2. 2018, 87–96.